

Linnéuniversitetet

Institutionen för socialt arbete, avdelning socialpsykologi

C-uppsats

Specialundervisning, identitet och stigma

– En kvalitativ studie inriktad på gymnasieelever med specialundervisning
gällande deras skolsituation

Elin Almqvist

C-uppsats 15 hp
2014

Handledare: Anders Lundberg
Examinator: Zeth Ståhl
Institutionen för socialt arbete

ABSTRAKT

Mitt syfte var att ta reda på hur gymnasieelever med specialundervisning upplever sin skolsituation, vilka för och nackdelar den för med sig, om de blir behandlade annorlunda av omgivningen på grund av deras skolform och om så är fallet hur de hanterar det. Jag använde mig av kvalitativa intervjuer för att få min empiri. Intervjuerna visade att fördelarna med specialundervisning är extrahjälpen, någon som lyssnar och bryr sig, individualiteten och en lugn miljö att studera i. Nackdelarna med specialundervisning som gick att utläsa från intervjuerna är en känsla av att inte vara som de andra eleverna, att bli behandlad i den "vanliga" klassen utifrån att man inte kan och bör därför inte försöka, avundsjuka kring att de med specialundervisning får bra hjälp. Speciallärares besök hos deras elever när de är i den "vanliga" klassen verkar upplevas som positiv av klassen då de alla får extrahjälp. Hur eleverna hanterar nackdelarna är att inte vilja gå till den "vanliga" klassen och att undvika den andra skolbyggnaden, en önskan att specialundervisning vore tillgängligt för mer elever. Det går inte att bortse från att eleverna är bortförda från "vanliga" klassen till specialundervisning när de är i behov av det. Men eleverna verkar inte ha större invändningar till att komma bort från den "vanliga" klassen då fördelarna verkar vara fler än nackdelarna. Men frågan är hur svårt det kan vara att ta in specialundervisningens förhållningssätt i den "vanliga" klassen så att det blir en inkluderande undervisning, så att saknaden av det sociala som är viktigt för identiteten och utbildningshandikapp som leder till stigma kan undvikas.

Nyckelord: Specialundervisning, asperger, elever, stigma, identitet.

Tack till

Göran, rektor på K-skolan (fiktivt namn) för gymnasiesärskolans program, för att du besvarade mitt mejl, gav mig godkännande till att få komma till skolan, och hjälpen att komma vidare till en intervjuplats nämligen Verksamheten med specialundervisning.

Ulf, lärare på Verksamheten (fiktivt namn) för att du arrangerade intervjuerna och gav mig information om Verksamheten.

Tusen tack till de fyra gymnasieeleverna från Verksamheten som lät sig intervjuas, det var mycket givande att träffa er! Och tack till alla andra jag mötte vid mina två besök hos Verksamheten, för trevligt bemötande innehållande visning och beskrivning av Verksamhetslokalen, jag kände mig mycket välkommen.

Tack till min fru, Malin, som har stöttat mig och stått ut med mig vid mina tillfällen av frustration och försett mig med god mat. Även ett tack till de fyrfotade som har hållit mig sällskap.

Och sist, men inte minst, stort tack till min handledare Anders Lundberg.

Gullbrandstorp 2014

Elin Almqvist

”Det har aldrig funnits något stort geni utan en smula galenskap” / Seneca

INNEHÅLL

1	INLEDNING	3
1.1	Historik	3
1.2	Problemformulering	5
1.3	Syfte och frågeställningar	6
1.4	Avgränsningar	6
2	BAKGRUND	7
2.1	Asperger syndrom	7
2.2	Specialundervisning	7
3	METOD	9
3.1	Kvalitativ metod och vetenskaplig ansats	9
3.2	Avgränsning	10
3.3	Urval	10
3.4	Intervjuplatsen Verksamheten och intervjuarbetet	11
3.5	Validitet och trovärdighet	12
3.6	Etiska överväganden	13
4	TIDIGARE FORSKNING	14
4.1	Eleven eller miljön?	14
4.2	Avvikelse/normalitet	15
4.3	Elever som behöver stöd men får för lite	15
4.4	Nödvärdigt med specialundervisning i alla av fallen?	16
4.5	Vilka konsekvenser finns?	16
5	TEORI	18
5.1	Stigmatisering	18
5.2	Identitet	19
6	RESULTAT OCH ANALYS	20
6.1	Sammanfattning utifrån frågeställningarna	25
6.1.1	Vilka för och nackdelar upplever eleverna att deras skolform medför?	25
6.1.2	Upplever eleverna att omgivning bemöter dem på ett annorlunda sätt socialt på grund av deras skolform?	28
6.1.3	Om så är fallet, hur hanterar de upplevelsen av den annorlunda socialiteten?	30
6.1.4	Mina slutsatser	31
7	AVSLUTANDE DISKUSSION	33
7.1	Förslag på fortsatt forskning	34
7.2	Kritiskt förhållningssätt	34

8	REFERENSLISTA.....	36
	BILAGA	

1 INLEDNING

Jag har ett intresse för neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) och hur det är att leva med en sådan nedsättning, framförallt som elev. Jag är medveten om att det kan vara problematiskt på många vis att ha en nedsättning. Det förekommer att man bland annat inom skolan hamnar utanför och att hjälp och stöd ibland inte tilldelas utefter behoven eller på det vis det ska, fastän det i skollagen (SFS 1985:1100) står att *”...särskilt stöd skall ges till elever som har svårigheter i skolan”* (Rapport 3 s.12). Detta stöd ska i första hand tilldelas elevens tillhörande klass det vill säga den skolklass eleven går i och inte i en åsidosatt skolmiljö (jmf Rapport 3 s.12). I min studie innebär det att eleverna tillhör ett gymnasieprogram, men går iväg till Verksamheten med specialundervisning en bit bort ifrån skolan när de har behov av det (Se rubrik 3.4). Jag vet av egen erfarenhet att många elever är missnöjda med den vanliga undervisningen och att man lätt kan bli ett offer för mobbning om man har specialundervisning. Denna erfarenhet har jag fått genom att gå på en skola där de elever som ej klarade av att vara i den ”vanliga” klassen segregades det vill säga förflyttades till andra lokaler. Jag har också arbetslivserfarenhet av individer med funktionsnedsättningar. Specialundervisningen som i denna undersökning är i form av en Verksamhet några meter ifrån den ”vanliga” gymnasieskolan (Se rubrik 3.4). Detta har lett till att jag vill ta reda på hur gymnasieelever med asperger syndrom, som då det behövs har specialundervisning utöver den vanliga undervisningen, upplever sin skolsituation. Jag vill ta reda på vilka för och nackdelar som finns med specialundervisning. Det är socialpsykologiskt intressant att undersöka utifrån mina valda teorier, om eleverna känner sig stigmatiserade det vill säga utanför, om elevernas identitet påverkas och hur eleverna hanterar det om så är fallet.

1.1 Historik

Då folkskolan kom innebar det skolplikt för alla barn, men tidigt syntes tecken på att inte alla hängde med i samma takt i undervisningen. Elever i samma ålder hade mycket varierade skolprestationer och för att få klasserna mer lika prestationsmässigt ansågs undantag från skolplikt och utdelning av kvarsittning hjälpa (Börjesson 1997:54f). Elever som blivit stigmatiserade från den ”vanliga” klassen har förekommit länge, men på olika sätt. Under 1800-talets första hälft hade växelundervisning stor inverkan på den svenska skolan. Med växelundervisning menades att undervisningsgrupper blev homogena dvs. lika ur kunskaps och

färdighetssynpunkt. Själva växlandet (där av namnet på undervisning) skedde då elever efter att ha nått prestationsmålet för sin klass flyttades över till en annan klass med högre prestationsmål (Ahlström 1986:18). Ett citat ur läroplanen (Igr 80), som inte kan tyckas gå fullt hand i hand med växelundervisningens syfte: ”Barn är olika då de kommer till skolan. Skolan bör heller inte sträva efter att göra dem lika. När de lämnar skolan bör de göra det med bibehållen individualitet och särprägel och med en uppövad förmåga att respektera individualiteten hos andra människor” (Ahlström 1986:129). Vid 1930-talets slut hade storstäderna Göteborg, Stockholm och Malmö en väl utformad organisation för specialundervisning, där det togs hand om de ”potentiella” kvarsittarna. Genom att folkskolan införde specialundervisning så verkade kvarsittning komma i skymundan som åtskiljande metod (Ahlström 1986:23). 1962 års läroplan förde med sig stor utvidgning av specialundervisningen, dess resurser steg till det dubbla på tio år (Skolverket 1998:16). Några år senare under 1970-talet började ett ganska så nytt handikappbegrepp få genomslag. Då fanns det tankar om att det var mellan omgivningen och en individs förutsättningar handikapp uppstod. Det blev då naturligt att börja förändra och anpassa omgivningen och dess miljö. SIA-utredningen (utredning om Skolans Inre Arbete) ville att skolan skulle åtgärda till exempel sin miljö, istället för individuella åtgärder (Skolverket 1998:16).

”Istället för elever i skolsvårigheter talade SIA-utredningen om en skola med undervisningssvårigheter” (Skolverket 1998:16).

I 1980 års läroplan står det att om elever får problem att utföra studier så ska det först testas om skolans sätt att arbeta kan förändras (Börjesson 1997:37). Som svar på det så kunde pedagogernas uttalanden på 1980-talet lyda. ”Ungdomar som krånglar i skolan behöver bara få vara i fred så växer de snart till sig” och ”Ungdomar som är trötta på skolan behöver komma ut på en arbetsplats och göra något med händerna . . .” (Ahlström 1986:109).

I rapporten DsU 1986:13 sades det att bland annat införandet av en ny lärarutbildning och fortbildning skulle resultera i att specialundervisnings behov skulle minska (Skolverket 1998:16). Samtidigt som det i den mest expanderande perioden i svenska välfärdssamhället går att se en utökning av skolans roll i att handskas med elever som behöver särskilt stöd. Dock kräver den krympande

ekonomin för offentliga verksamheter att det prioriteras och inte slösas, därmed så övervägs vem som mest behöver samhällets stöd (Börjesson 1997:7).

1.2 Problemformulering

Det problemområde som jag fokuserar på i detta arbete kretsar kring specialundervisning och det eventuella utanförskap och identitetsrubbande, som kan uppstå för elever i behov av extra stöd under sin skolgång. Det finns många motiv för att elever med svårigheter ska undervisas i särskilda, ibland segregerade miljöer, det vill säga avskilda miljöer. Huvudmotiven är 1. att försöka ge elever så bra förutsättningar till stöd och hjälp som möjligt. 2. det lite mer dolda motivet, att få undan det som stör och hindrar den ”vanliga” undervisningen (Ahlström 1986:168). 3. att skapa en lugn, strukturerad och trygg miljö så att eleven får arbetsro (Frith 1998:37). I skolan är det vanligt förekommande att särskilja en elev för individens ”bästa”. Specialundervisning har alltid setts som en förmån, som eleven har rätt att få. Den ska bidra till att få eleverna att bli mer homogena, likadana (Skolverket 1998:15). Medan en riktlinje som ska upprätthållas av alla som arbetar i skolan lyder att de ska bidra till att känslan för samhörighet utvecklas hos eleverna (Skolverket: Läroplan för grundskolan s.12). Stier (2003) menar att åtskiljandet kan bli till en uppdelning i form av ”oss” och ”dem” och att de med specialundervisning automatiskt kan bli behandlade som mindre intellektuella på grund av deras funktionsnedsättning och tillskrivs en negativ identitet (jmf Stier 2003:99f).

Det kan vara svårt att utveckla en känsla för samhörighet bland eleverna om vi särskiljer dem på grund av deras olikheter. Just detta särskiljande av elever har resulterat i en motreaktion från Handikappades riksungdomsförbund, som kritiserar att många funktionshindrade elever blir ”befriade” från vissa ämnen. Denna ”befrielse” menar de resulterar i att eleven får bristfälliga kunskaper i de ämnen som eleven fråntagits, men också att eleven i skolan stigmatiseras och hamnar utanför den sociala gemenskapen (Börjesson 1997:35). Goffman (2007) menar att hur vi vill särskilja och kategorisera människor är upp till varje enskilt samhälle. Vad som är naturligt och vanligt inom dessa kategorier finns det regler om. En funktionsnedsatt människa kan på vissa sätt särskiljas från ”vanliga” människor och kategoriseras under funktionsnedsatt. Att vara funktionsnedsatt kan ses hos några som en icke önskvärd egenskap. Det passar inte in för hur en människa ska vara. Människan besitter då ett stigma. Vi minskar då människans livsmöjligheter och konsekvensen

kan bli utbildningshandikapp med förlorad social gemenskap (jmf Goffman 2007:11ff).

1.3 Syfte och frågeställningar

Mitt syfte är att undersöka hur en grupp gymnasieelever med specialundervisning upplever sin egen skolgång.

- Vilka för och nackdelar upplever eleverna att deras skolform medför?
- Upplever eleverna att omgivning bemöter dem på ett annorlunda sätt socialt på grund av deras skolform?
- Om så är fallet, hur hanterar de upplevelsen av den annorlunda socialiteten?

1.4 Avgränsningar

För att avgränsa min studie, har jag valt att studera gymnasieelever med asperger syndrom, som alla går i samma skola och har specialundervisning tillsammans. Jag har valt att fokusera på om elevernas specialundervisning till ett stigma det vill säga utanförskap. Jag lägger vikt vid specialundervisningens roll i sig och inte elevernas diagnos, även om det är den som satt dem i denna undervisningsform.

2 BAKGRUND

Nedan kommer jag kort att resonera om asperger syndrom, men också varför specialundervisning väljs. Då det inte fanns så mycket litteratur att tillgå om specialundervisning ur elevernas perspektiv, oavsett diagnos, så har jag tittat närmare på vad den litteratur som fanns säger.

2.1 Asperger syndrom

Några kännetecken för asperger syndrom är specifika inlärningsproblem och brister i uppmärksamhetsförmågan. Då Hans Asperger fann att de med hög intellektuell kapacitet också har dessa svårigheter, har detta alltså inget med låg eller hög intellektuell kapacitet att göra (Frith 1998:19). Individer med asperger som kan anpassa sig väl, tros kunna göra det på grund av målmedvetenhet, god allmänbegåvning, känslokontroll och en adekvat miljö (Frith 1998:34). Att säga att ett barn är så och så då den har asperger eller inte, är ingen idé säger många då varje individ är unik (Frith 1998:43).

2.2 Specialundervisning

Specialundervisning är det många elever med koncentrationssvårigheter som har, ofta så säger eleven att det är skönt att få komma ifrån det ”vanliga” klassrummet för att det är en stökig atmosfär där, och att det inte går bra att arbeta då (Kadesjö 2007:212f). Kärfve (2001) poängterar att många mår bättre av att gå i specialundervisning för att där anpassas verkligheten utifrån elevens behov, som kan vara mer lugn och fri (jmf Kärfve 2001:105). Utöver det så bidrar mindre klasser till att enklare göra undervisningen individualiserad, upptäcka svårigheter och även öka aktiviteten hos elever (Skolverket 1998:46). Skolverket (1998) skriver att ”den segregande lösningen ger skolan möjligheter att kompensera för misslyckade insatser” (Skolverket 1998:45). Till saken hör att elever, som är i behov av särskilt stöd, anser 43 % av lärarna på gymnasieskolan att de inte har tillräcklig kompetens att klara av det (Skolverket 1998:41). Kompetensproblemet bottnar bland annat i att 40 % av speciallärarna inte har någon formell utbildning (Skolverket 1998:47). Trots att det i Läroplan står att ”personalen får den kompetensutvecklingen som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter” (Skolverket: Läroplan för grundskolan s.19). Kompetensproblemet kolliderar med att eleven i klassen måste ha en lärare, som är tydlig och pedagogiskt individuell mot varje elevs behov (Kadesjö 2007:43f).

Viktigare än skolämnen och klasstorlek är just det pedagogiska upplägget. Klasstorleken finner lärarna betydelsefull för att de känner att de i mindre grupper kan göra ett bättre jobb (Skolverket 1998:49).

3 METOD

Nedan kommer jag bland annat att ta upp mitt tillvägagångssätt, etiska överväganden, intervjuarbetet och intervjuplatsen Verksamheten.

3.1 Kvalitativ metod och vetenskaplig ansats

Med min frågeställning så var det för mig självklart att göra en kvalitativ studie i form av intervjuer och inte en kvantitativ studie med enkät. Jag ville fånga en bild av något, tolka och förklara upplevelser (jmf Ahrne & Svensson 2011:12). Jag ville synliggöra människors åsikter och uppfattningar, inte lägga vikt vid variabler som kön och ålder som i en kvantitativ studie (jmf Trost 2010:26f).

Som ansats har jag valt hermeneutiken, som med tre ord handlar om att tolka, förstå och förmedla. Fejes & Thornberg (2009) skriver att hermeneutiken passar sig att använda i en studie där syftet är att få fram de, i mitt fall intervjuades, egna upplevelser av något, exempelvis skolan (jmf Fejes & Thornberg 2009:62).

Det finns tre riktningar inom hermeneutisk teori. Den första är *existentiellt inriktad* där forskaren ska ha god empati och inlevelse till sina data. Det handlar om att försöka förstå och tyda data för att få fram en tydlighet i exempelvis en levnadsberättelse. Den andra är *misstankens*, där forskaren kan använda sig av kvantitativa inslag, exempelvis att räkna hur många gånger ett ord förekommer i texten. Till sist finns den bredaste riktningen, som heter *allmän tolkningslära*, där forskaren ställer textdelar i relation till helheten för att göra tolkningar (jmf Fejes & Thornberg 2009:63ff). Jag kommer i min uppsats att i huvudsak använda mig av hermeneutikens *allmänna tolkningslära*.

Inom hermeneutiken är min förförståelse, mina upplevelser och erfarenheter om mitt fenomen, mycket viktig att ta med då det kan påverka och styra forskningsmaterialet. Jag har en förförståelse att elever som har specialundervisning ofta blir utstötta, att de inte är helt med i den vanliga klassens undervisning och inte heller alltid med i gemenskapen (jmf Fejes & Thornberg 2009:64). Därför är det extraviktigt att jag trots min förförståelse förblir objektiv och tolkar intervjuerna utifrån mina valda teorier.

3.2 Avgränsning

Enligt Kvale & Brinkmann (2009) lär vi känna andra människor genom att tala med dem, vi får på så vis insikt i deras liv, exempelvis vad de har för erfarenheter (Kvale & Brinkmann 2009:15). Det är svårt att bilda en bred helhetsbild vid för få intervjuer, samtidigt som det är svårt att göra ingående tolkningar av många intervjuer. Mitt val blev att fokusera på få personer. Då jag med hjälp av hermeneutikens konst vill tolka, för att få fram hur några gymnasieelever upplever sin skolsituation. Jag fick liknande svar av eleverna på de frågor jag ställde och jag kände att jag fick en god mättnadsbild på mina frågor (jmf Kvale & Brinkmann 2009:129).

Jag tror att min ålder var till en fördel hos mina valda intervjupersoner då vi är i liknande ålder. Kanske det hade gjort skillnad om studien gjorts med en kvinnlig intervjuare vid intervju med kvinna, och en manlig intervjuare vid intervju med man. Intervjutillfällena bestämdes ömsesidigt.

3.3 Urval

Min population och urval är gymnasieelever med asperger syndrom på ”vanlig” skola med specialundervisning i en annan lokal vid behov. Det är svårt att låta mina resultat representera resten av Sveriges specialundervisningsverksamheter, då detta undervisningssätt inte är standard och skiljer sig mycket från skola till skola. För mig vore det önskvärt om studien skulle utökas till att intervjua gymnasieelever i Sverige med specialundervisning både i likvärdigt och mindre likvärdig bedriven verksamhet för att se hur elever i andra verksamheter med specialundervisning upplever sin skolsituation, hur de blir bemötta av omgivningen och hur de hanterar eventuella för och nackdelar (jmf Trost 2012:25ff).

Jag har använt mig av ett bekvämlighetsurval. Jag letade reda på en gymnasieskola som hade specialundervisning i den stad jag bodde i. Jag bad sedan personalen jag kom i kontakt med via mejl och telefon att fråga eleverna vilka som ville ställa upp på en intervju. Det hela var smidigt, enkelt, billigt och bekvämt (jmf Trost 2012:31). Denscombe (2009) menar att bekvämlighetsurval är det första som finns i forskarens närhet, och tillägger att eftersom forskning tar tid och pengar så är det inte underligt att forskare väljer det alternativet som innebär flest fördelar. Jag anser att jag ansträngde mig för att finna min plats och mina intervjupersoner, som hänger

samman med undersökningen och forskningsämnet, trots att sökandet började i hemstaden. Att tillägga är att det inte är alla skolor som har en Verksamhet med specialundervisning, så jag hade turen på min sida att ha det nära (jmf Denscombe 2009:39).

3.4 Intervjuplatsen Verksamheten och intervjuarbetet

År 2005 startade Verksamheten, av Gymnasieförvaltningen, som fick i uppdrag att ge stöd till elever med diagnos inom autismspektrat. För att få vara med i Verksamheten krävs det att eleven ska vara inskriven och tillhöra ett program på gymnasieskolan som hör ihop med Verksamheten. Inom skolans område finns deras lokaler som endast är till för dem, som innehåller kök, arbetsrum för personalen, små- och stora undervisningslokaler, samtalsrum och motorikrum.

En skoldag kan se ut på följande vis; Eleverna går på de lektioner där det fungerar, ibland följer en elevassistent med när det behövs. De kurser där den ordinarie undervisningen inte fungerar sker undervisningen på Verksamheten, enskilt eller i liten grupp. På elevernas håltimmar och annan ledighet får de om de vill, fördriva tiden vid Verksamheten hos personalen. Tillsammans med elevassistenten på Verksamheten kan de få hjälp med att göra läxorna. Många av eleverna har egen arbetsplats på Verksamheten med egen dator. En anställd på Verksamheten säger *"En av de största vinsterna med vår verksamhet är att det skapar en trygghet för individen, här finns alltid folk de känner och som de kan prata med"*.

De fyra intervjuade gymnasieeleverna på Verksamheten (fiktiva namn): Björn, 20 år, asperger. Sebastian, 17 år, högfungerande asperger. Ragnar, 19 år, asperger/ADHD. Amalia, 20 år, högfungerande asperger. På bibliotek och via Internet har jag samlat litteratur. Jag använde mig även av Internet till att finna en gymnasieskola med både gymnasiesärskola och en specialundervisningsverksamhet som låg i min dåvarande hemstad. Jag kom i kontakt med skolans rektor via mejl, om önskemål att göra intervjuer med helst elever med asperger syndrom. Rektorn var mycket tillmötesgående och vidarebefordrade mitt mejl till en anställd i specialundervisningsverksamheten. Denna anställde frågade i sin tur vilka elever som ville bli öga mot öga intervjuade. Intervjuerna är gjorda en och en med diktafon och med penna och papper fördes extra anteckningar bredvid. Intervjuerna gjordes i maj 2012. Mina intervjuer kan sägas vara semistrukturerade då jag hade en färdig

lista med intervjufrågor och var flexibel med följdfrågor (jmf Denscombe 2009:234f).

Det föll sig naturligt att göra intervjuerna i elevernas specialundervisningslokal Verksamheten i ett ostört rum, för att dels få en inblick i Verksamheten och dels för att gymnasieeleverna befann sig där, det var enklast för båda parter (jmf Ahrne & Svensson 2011:45). Jag tänkte på, då jag valde min klädsel för intervjuerna, att ha något jag känner mig bekväm i och något som inte ”sticker ut” och kan provocera någon (jmf Trost 2010:77). Alla fick ta del av samma information, liknande tonfall, samma frågor i samma ordning, alla gav medgivande om diktafoninspelning (jmf Trost 2010:39). Intervjuerna ägde rum i en ostörd miljö där intervjupersonerna var vana att vistas i (jmf Trost 2010:65).

Som uppskattning valde jag att ge blommor och kakor till Verksamheten (fiktivt namn) (jmf Ahrne & Svensson 2011:45).

3.5 Validitet och trovärdighet

Validiteten eller giltigheten i min studie är god, om jag har fått information på det jag avsett mäta, i form av att få adekvata svar på mina frågor som avser fånga elevernas upplevelse och erfarenhet av att gå på gymnasiet med specialundervisning. Detta kan jag påvisa i resultat och analysdelen, där citat från informanterna finns (jmf Trost 2012:63). Det är svårt att överföra mitt resultat till fler miljöer än den jag varit i, bland annat på grund av att det förekommer så skilda undervisningslösningar, så liknande miljö kan kanske bli svårt att finna. Det som även gör det svårt är att svaren ibland är väldigt nyanserade och att så få är intervjuade (jmf Eliasson 2006:17). Trovärdigheten i min studie stärktes av att jag ställde följdfrågor utöver mina förutbestämde frågor, ibland för att veta att jag uppfattat intervjupersonen rätt. Intervjuerna ägde rum i liknande rum i samma lokal. Det är svårt att dra en slutsats att samma svar kommer ges på mina intervjufrågor igen, om några år. Då eleverna inte kommer att gå kvar på skolan, kanske Verksamheten har fått stängas på grund av ekonomiska skäl, kanske deras favoritlärare slutat, kanske en ny elev kommit till Verksamheten, kanske något hänt privat. Med andra ord, vi påverkas, utvecklas och förändras ständigt. Jag tror att om en ny studie skulle göras kort tid efter min, skulle den ge ganska likvärdigt resultat som min studie. Att tillägga, jag har tänkt på att inte

använda svåra ord vilket är viktigt att tänka på för att uppnå god trovärdighet (jmf Trost 2012:61ff).

3.6 Etiska överväganden

Jag började intervjuerna med att presentera mig vad jag heter, vilket universitet jag kommer ifrån, vad jag studerar, varför jag gör denna uppsats och valt just detta intresseområde. Jag beskrev vad deras uppgift i projektet var, att det är frivilligt att ställa upp på intervjun, att de får avbryta när de vill och att det är tillåtet att utelämna någon fråga om de inte vill svara. Jag berättade var deras inspelade intervjuer hamnar sedan och vilka som kommer att ta del av dem. De var alla över 16 år, jag har gått via mejl till rektor som sedan skickat över mejlet till lärare som i sin tur frågade vilka elever som ville delta. Jag frågade om jag fick spela in intervjun med diktafon, det fick jag för samtliga. Jag talade om att jag är den enda som kommer att avlyssna diktafonen och efter jag transkriberat svaren till ett dokument så kommer inspelningarna att raderas. Deras namn har aldrig antecknats ner, de benämns i uppsatsen med fiktivt namn, men med kön, ålder och diagnos korrekt och det är de medvetna om. Specialundervisningslokalen nämns inte i uppsatsen vid sitt rätta namn utan går under det utskrivna fiktiva namnet "Verksamheten". Jag frågade till sist om de vill ta del av uppsatsen när den är färdigställd, en del av dem sa ja och deras email-adresser har jag tillhandahållit oåtkomligt (Vetenskapsrådet: Forskningsetiska principer). I en kvalitativ studie med hermeneutisk ansats måste forskaren beakta att inte styra över resultatet med sin egen tolkning dit forskaren vill, utan istället få de intervjuades röst hörda. Att ta hänsyn till är att de intervjuade tolkar min fråga som de sedan svarar på. Svaret tolkar jag sedan och beskriver åt dem i min studie för att få fram deras röster, det blir en dubbel hermeneutik.

4 TIDIGARE FORSKNING

I denna del tar jag under rubriken *eleven eller miljön?* upp tidigare forskning av Kärfve som i huvudsak talar om damp, men jag har valt att använda hennes bok *Hjärnspöken, damp och hotet mot folkhälsan* (2001) till min uppsats, fast jag talar om asperger syndrom i och med att gymnasieeleverna jag intervjuade på Verksamheten var diagnostiserade med det. Jag tar även upp Solvangs ord om *avvikelse/normalitet*. Hur personer som tilldelas en diagnos får leva med både negativa och positiva erfarenheter, samt Rapport 3 *Elever som behöver stöd men får för lite*, som tar upp synen grannländer, rektorer och lärare har på specialundervisning. Jag nämner Folkskoleseminariet i Karlstad som diskuterar om det är *nödvändigt med specialundervisning i alla av fallen?* Jag har även från tre olika källor sammanställt *vilka konsekvenser som finns?* med specialundervisning.

4.1 Eleven eller miljön?

Med segregation menas enligt Nationalencyklopedin "*det rumsliga åtskiljandet av befolkningsgrupper*" (NE1). Det är svårt att undgå att tala om diagnoser, då en diagnos eller ibland en avvikande identitet är det som gör så att man stigmatiseras och att man placeras i specialundervisning. Kärfve (2001) skriver om hur vi kan veta vad som hör till diagnosen eller till en individs udda identitet och egenheter. Kärfve är ingen förespråkare av diagnoser och anser att de används överdrivet (jmf Kärfve 2001:30). Kärfve ifrågasätter Christopher Gillberg, som är professor i barn- och ungdomspsykiatri vid Göteborgs universitet i hans talan om diagnoser och på vilka grunder de kan ställas. Ställer vi enligt Kärfve diagnoser på Gillbergs grunder, så kan snart alla barn få en diagnos, och hur kan allt bli bra av en diagnos undrar Kärfve (Kärfve 2001:8ff). På tal om det tidigare nämnda viktiga pedagogiska upplägget och den stökiga miljön i "vanlig" klass, så finner Kärfve det obegripligt att en diagnos endast ställs utifrån människans biologi och inte tar hänsyn till faktorer, som att det kanske är miljön det är fel på. Till detta hör att vi alla vantrivs och trivs i olika miljöer, om vi tänker efter (jmf Kärfve 2001:14). Kärfve (2001) poängterar att forskning sedan lång tid tillbaka inom sociologi och psykologi påvisar att socialpsykologiska faktorer ligger bakom uppförandet hos människor, men ändå visar läkare ett ointresse för sociala faktorer (Kärfve 2001:123). Specialundervisning och alla andra lösningar som är till för att hjälpa elever anser Kärfve förstör chansen att inte ses som en i mängden, som leder till segregation (jmf Kärfve 2001:81).

Kärfve (2001) citerar professor Bengt Olle Bengtsson, som verkar inom genetik där han lärt sig att ingen är helt normal eller frisk. Han tycker att verkligheten, samhället och föräldrar ska anpassa sig till denna rikedom av variationer som existerar hos människan. Han undrar om viljan att hjälpa barn har urartat, då det är tal om DNA-tester för att ställa diagnos tidigt. De ska användas för att som han uttrycker det ”segregera det framtida skolsystemet”. Professor Bengtsson är skeptisk till detta och förstår inte hur barn kommer att få känslan av att bli hjälpta då de redan från födseln ses som avvikande och annorlunda (Kärfve 2001:109). Ett citat jag finner träffande;

”Jag ses inte som en sämre människa för att jag har astma. Däremot kan det vara ett stort problem för människor med allergier om omgivningen inte vill tro på deras faktiska problem och inte ställer upp på den miljöförbättring de kräver” (Kärfve 2001:92).

4.2 Avvikelse/normalitet

Per Solvang (1999) talar om diagnostisering som en medikalisering. Det positiva med att få en diagnos är att en sjukroll medföljer, som hänger samman socialt med moralisk ansvarsbefrielse, med andra ord att svårigheterna inte är familjens eller den diagnostiserades fel. Även humanisering som tar bort social stigmatisering, att ord som dum och lat slipper uttalas då svårigheterna inte beror på lättja utan en biologisk förklaring ligger bakom, det är något medfött, en diagnos, som medför ökade rättigheter till exempelvis specialundervisning. Det negativa med medikalisering anser Solvang vara att den diagnostiserade personen inte får en sjukroll utan tilldelas istället en avvikarroll. Sjuk till frisk har gått och blivit avvikelse/normalitet (Blom 1999:72).

4.3 Elever som behöver stöd men får för lite

En studie som gjorts vid Göteborgs universitet av Heimersson, Andreasson och Persson, startade år 2002 och började som ett uppdrag åt skolutvecklingens myndighet. Studien kom att kallas *Rapport 3. Elever som behöver stöd men får för lite*. I Rapporten nämns att regeringens avsikt är att skolan ska jobba för en individuell utvecklingsplan till varje elev (Rapport 3 s.5).

Resursbrist visar sig vara den största orsaken till att elever inte får det stöd som de behöver. På vissa skolor är det inte endast det ekonomiska som sätter stopp, utan även otillräcklig personalkompetens, organisationsbrister och att elever vägrar ta

emot stöd (Rapport 3 s.7). I Rapport 3 redovisas problematik om att en del inte får stöd och de som får stöd kanske inte får rätt stöd, men även att elever som blivit utan specialundervisning, som ändå klarat sig bra i skolan. Det kan bero på att deras klasslärare var kompetenta och har kunnat stötta dem i skolarbetet (Rapport 3 s.13). *”Ett vanligt mönster är att specialläraren arbetar med små grupper av elever och det är också detta som i hög grad efterfrågas av lärarna på skolorna. Rektorerna å sin sida efterfrågar ofta en specialpedagogisk verksamhet som bryter mot den traditionella ”lilla-gruppen-modellen”* (Rapport 3 s.46).

4.4 Nödvärdigt med specialundervisning i alla av fallen?

Börjesson (1997) nämner att Folkskoleseminariet i Karlstad tar upp att det finns vissa elever, som inte borde gå i specialklasser, men som hänvisas dit ändå på grund av olika anledningar. Exempelvis att eleverna inte kan hänga med i undervisningen i ”vanliga” klassen, har svårt att anpassa sig, eller att de är normalbegåvade men mycket långsamma/pedantiska i sitt utförande. Dessa elever skulle ha kunnat gå kvar i ”vanliga” klassen om miljön varit bättre, exempelvis mindre klass (Börjesson 1997:67).

4.5 Vilka konsekvenser finns?

Beslutet kring att minska antalet elever i varje klass för att främja undervisningsmiljön, uppstod för att motverka stämpling av individer. Då stämpling kan leda till att eleven pekats ut och hamnar utanför eller stigmatiseras. Skolverket (1998) skriver också att undervisningsgrupper eller grupper som undervisas utanför den ordinarie klassen fungerat utmärkt på många sätt, exempelvis har de som gått i undervisningsgrupp mått jättebra. Det som varit till en nackdel är att den sociala biten har tappats, på grund av att det endast är fröken som gett dem ”sociala kickar” och inte något utbyte elev till elev (Skolverket 1998:46). En som också är inne på samma spår om vikten av utbytet elev till elev är Börjesson (1997), som skriver att en del elever med handikapp behöver gemenskap med elever med liknande handikapp för att utveckla sin personlighet och identitet. Det är också viktigt att de träffar på elever utan handikapp (Börjesson 1997:61). Undervisningsgrupper resulterar i att barnen kan förlora kontakten med ursprungsgruppen och sociala tillhörigheten till jämnåriga även hemma på gatan. Dock har många med denna undervisningsform redan blivit utstötta av deras kamrater. Den lilla gruppen kan därför medföra positiva upplevelser i form av att barnen äntligen får en kompis

(Kadesjö 2007:214f). Kadesjö (2007) anser att det ultimata för en elev med koncentrationssvårigheter är att i skolan få lektionspass med läraren ensam, då lär eleven sig ofta mer än vad den skulle ha gjort på hela dagen i klassen. Det negativa, som har nämnts ovan, är att eleven isoleras från de andra barnen. Det är enligt Kadesjö (2007) mycket viktigt att tänka på det och överväga om isoleringen är värt det (Kadesjö 2007:190). Kadesjö (2007) nämner också att hjälp till att hantera och bearbeta måste ges barnet, om barnet känner sig annorlunda på grund av sin specialundervisning, och även praktiska lösningar så barnet inte tappar kontakten med klasskamraterna (Kadesjö 2007:213).

5 TEORI

För att koppla ämnet gymnasieelever med asperger syndrom och specialundervisning till det socialpsykologiska, så har jag valt att lägga fokus på stigmatisering eller utanförskap och även identitet. Jag har använt mig av Goffmans resonemang om stigmatisering och Stiers om identitet.

5.1 Stigmatisering

Goffman som beskriver stigma som *"den situation som drabbar en individ som av någon anledning inte är i stånd att vinna fullt socialt erkännande"* (Goffman 2007:7). Stigma har sin bakgrund i Grekland. Grekerna var stränga med visuella hjälpmedel och grundade ordet *stigma* för att sätta ord på kroppsliga tecken, i avsikt att synliggöra det som var nedsättande eller ovanligt i den moraliska statusen hos en person. Dessa kroppsliga tecken brändes eller skars in i kroppen, då gick det tydligt att se vilka som var slavar, förrädare, utstötta, pestsmittade, något som ska undvikas eller en brottsling. Det är upp till enskilt samhälle vad som "används" för att särskilja människor i olika kategorier. I kategorierna finns bestämmelser på beteenden hos medlemmarna, som hör till det naturliga och vanliga. En person kan alltså ha en egenskap, som gör hen utstickande från mängden hen befinner sig i. Är egenskapen något vi inte anser passar in i mönstret för hur en individ bör vara så går hen i våra tankar från fullständig och vanlig människa till kastmärkt, eller utstött människa. Det är inte alla icke önskvärda egenskaper, som leder till detta (Goffman 2007:11f).

Stigma i relationssammanhang innebär att en gemenskap stigmatiserar en annan typ av individer, som leder till bekräftelse för annan typ av individer till vilken grupp hen tillhör. Egenskapen hos dessa individer behöver inte vara positivt värderad eller nervärderande. Avviker hen på ett vis vi inte accepterar utifrån våra förväntningar så besitter hen ett stigma. De som inte på ett negativt sätt sticker ut ifrån förväntningarna som råder, kallar Goffman för "de normala". Den som har ett stigma ser vi ofta som att den inte är mänsklig fullt ut, därmed diskriminerar vi den negativt och minskar personens livsmöjligheter. För att finna ord på hens underlägsenhet och informera andra om den fara hen innebär, skapar vi en stigmatologi, med andra ord en ideologi. En person som har nedsatt intellektuell förmåga skylls per automatik på mental defekt om den hamnar i trubbel, medan någon med "normal intelligens" i samma situation inte skylls för något symtom. Den stigmatiserade individen är alltid

i underläge de normala, ibland försöker stigmaindividen beblanda sig med ”normala” kontakter, men det kan från de normalas sida leda till ökad stigmatisering av dessa nya kontakter också. Det är svårt för den stigmatiserande individen att ha och få kontakter med andra som ses som normala eller icke stigmatiserade, då stigma i allmänheten har en tendens att sprida sig till den stigmatiserandes närmaste (Goffman 2007:13ff).

5.2 Identitet

Ordet *identitet* betyder enligt Stier ”densamme” (jmf Stier 2003:18ff). Identitet betyder enligt Nationalencyklopedin ”likhet” (NE2). Att vara samma person från dag till dag och i olika situationer. Identiteter måste för att bli meningsfulla stå i kontrast med något annat eller andra individer. Genom språket kan vi framföra vår relation med människor och skapa identiteter med olika innebörder exempelvis ”Jag är killen med specialundervisning”, och hur förväntas den killen med specialundervisning bete sig? Vad anser vi om honom? Detta bidrar enligt Stier till killens identitet. Det finns kollektiva och individuella identiteter. En kollektiv identitet kan vara ”Vi är de på Verksamheten”. En individuell identitet kan vara ”Jag är den med specialundervisning”. Vi ser då på den kollektiva identiteten att de bör dela vissa kvaliteter, egenskaper eller tillhörighet. Vi tilldelas en roll då vi går ensamma i skolans övriga lokaler som inte hör samman med Verksamheten. Vilket är avvikande att göra, då majoriteten i de lokalerna kommer i grupp. Då tillskrivs vi, för att vi går ensamma, rollen att vi antagligen kommer ifrån specialundervisningsverksamheten. Vår identitet kan ändras från att vara normativ, att passa in på Verksamheten till att i skolans andra lokaler bli avvikande, att sticka ut.

Identitet i litteratur beskrivs ibland med ordet självbild. Har vi en dålig självbild så gynnar inte det vårt sociala liv (jmf Stier 2003:18ff). Totalidentiteten rubbas av kroppsliga stigma som handikapp. Vi ser personen utifrån handikappet och drar snabba slutsatser om denne (jmf Stier 2003:46f). Vi behandlar lätt handikappade, som mindre intellektuella. Individens handikapp gör så att hen får en negativ identitet. Det blir en gränsdragning och uppdelning till ”oss” och ”dem” i detta fall ”vanliga skolan” och ”Verksamheten” (jmf Stier 2003:99f).

6 RESULTAT OCH ANALYS

Nedan kommer resultatet från de fyra intervjuerna, som följs av en analys med studiens frågeställningar som har använts i intervjuerna.

Fördelarna med att få undervisning i Verksamheten

Björn tycker att fördelarna med undervisning i Verksamheten är den mindre gruppen, Björn; *”Jag tycker det är extremt jobbigt, med stora grupper”*. Han föredrar mindre grupper då han inte gillar stök, även att han får den extra tiden han behöver. Han säger också att det alltid finns saker som kan förbättras, men i det stora hela trivs han bra.

Sebastian tycker att det är bra i Verksamheten för att lärarna har koll på honom. Sebastian; *”Ja, lärarna har ju koll på mig och sådär ju, sen har jag extrahjälp utav lärarna”*. Bland annat kontaktar lärarna och eleverna enligt Amalia varandra via mobil, och Sebastian poängterar likt Björn att han får extrahjälp och trivs med den bra personalen.

Ragnar betonar att Verksamheten är behaglig att komma till för att där kan han få självdisciplin och distansera sig från störande faktorer hemma som datorn. Likt Björn så vill Ragnar inte heller ha stök när han studerar. Att tillägga är att även Ragnar likt Björn och Sebastian poängterat, får hjälp vid behov av lärare på Verksamheten, då de inte förstår. Ragnar; *”Ifall det finns någonting jag inte förstår så finns det lärare som kan hjälpa mig, komma och hjälpa mig med det jag inte förstår”*.

Elevernas individuella behov som tillhör deras identitet, exempelvis extratid, försöker lärarna på Verksamheten tillgodose, eleverna erbjuds individuellt anpassat stöd. Amalia tycker att Verksamheten är bra för att allting är anpassat och hon får ha mobil och musik på, lärarna är lätta att nå, är något svårt så löser man det tillsammans. Amalia; *”Det är väldigt mycket som är extra bra som att vi får ju allting anpassat”*. Hänsyn tas och hon får den hjälp hon behöver likt de tidigare intervjuade har påpekat att de får, i motsats till den vanliga skolan poängterar hon. Hon säger även att diagnosen inte ses på Verksamheten utan människan ses individuellt, och hon får den individuella hjälp hon behöver. Hennes identitet ses då som något unikt och inte kollektivt, att hon är som alla andra elever som är på Verksamheten. Hon säger att hon vet om att det står i skolplanen att varje elev ska få stöd och hjälp om de behöver, men det får hon inte i vanliga klassen berättar hon. Amalia verkar alltså

ha gemensamt med de andra intervjuade att hjälpen i Verksamheten är en stor fördel och att de trivs överlag mycket bra.

När undervisningen är som bäst respektive sämst

Björn lär sig bra om han får variera teori och praktik, han vill ha innehållsrik undervisning, han lär sig mindre bra då han enbart får sitta stilla, det vill han inte, han avskyr matte. Sebastian säger att han lär sig bäst när allting är skrivet och bra strukturerat. Han behöver se det han ska göra för att hans hjärna ska ta upp det, det räcker inte med att han hör det. Han måste se det också för att förstå och uppfatta det. Det är en "skum grej" säger han men så är det tilläger han. Så när läraren bara står och talar och han inte ser något så, som han uttrycker det, kopplar hans hjärna ifrån och han börjar knappa på sin mobil istället. Likt Sebastians önskan om hur han vill att läraren ska gå tillväga i undervisningen, är Ragnar inne på lite samma spår. Ragnar vill för att lära sig bra att läraren ska stå framför tavlan och tala högt och skriva samtidigt som han tittar, hör och läser det läraren skriver. Antecknar han det så läser han det ändå inte sedan och sitter han och antecknar så säger han att hälften av det lärarna säger försvinner. Ragnar; *"Tycker inte om att arbeta i grupp utan tycker det är skönare att jobba själv"*. På Verksamheten får eleverna välja om de ska arbeta i grupp eller inte. Amalia betonar att en lärare man kan vara sig själv med underlättar. Amalia; *"Det kan vara helt olika, en lärare man kan vara sig själv med för att det måste funka"*.

Miljön vid varje lektion spelar också in, exempelvis att sitta stilla och koncentrera sig i ett klassrum eller vara ute och fota där människor springer omkring, är stor skillnad säger hon. Hon får ha muntliga lektioner på Verksamheten om det funkar bättre, då kan hon muntligt bevisa istället för skriftligt att hon förstått allting Amalia; *"Ja men det gör de ju inte på vanliga skolan, men här så tar de ju om det funkar bättre med muntligt, jag kan bevisa att jag förstått allting genom att jag göra det muntligt istället för att skriva ner det"*. Hon får vara sig själv på Verksamheten känner hon, men i ett annat klassrum då hon inte får ha mobil eller musik igång, eller prata med någon bredvid så trivs hon inte bra. Mobilen gör henne trygg och hon säger att det vet hon många utan diagnos som också tycker. Amalia; *"Jag har mobilen jag blir väldigt osäker när inte jag ha mobilen nära mig jag har några människor i mitt liv som jag är väldigt fäst vid och känner mig otrygg utan och bara jag har mobilen så känner jag en liten trygghet, det är en stor grej för mig och det vet jag är för många andra"*.

På Verksamheten kan det ibland vara för mycket hjälp säger Amalia och vet många vänner till henne som skulle behöva hjälp, men inte får det trots diagnos. De alla känner nog i den "vanliga" skolan ofta ett stort utanförskap då de inte alltid kan ta till sig undervisningen och kanske de då börjar tillskriva dem själva en negativ identitet, att de inte kan något och är värdelösa för att de inte verkar vara som de andra eleverna. På Verksamheten verkar de uppleva att de ses som den de är och att omgivningen är den som ställer det till rätta för dem, i form av undervisningsupplägg som passar.

Vad som är kul i skolan

Björn tycker att det inte finns något roligt i skolan längre, inget ämne eller något. Björn; *"Det var mycket roligare förut, i fjol tillexempel"*. Han vill tillbaka till SÄR där han gick innan, där blev man en i gänget säger Björn. Kanske han trivdes bättre på SÄR än på Verksamheten för att han kände sig överlägsen de andra eleverna i den kollektiva identiteten, han var *något* där. Han besatt ett stigma, men stack i den situationen ut på ett önskvärt sätt och han sade själv att anledningen till flytten var för att han är för högfungerande för att gå kvar på SÄR. Detta byte av klass från SÄR till Verksamheten skedde utan hans vilja. Han har nu hög frånvaro och det varnade han själv alla iblandade för. Han tycker att lärare och rektorer ska bli bättre på att lyssna på eleverna, Björn; *"Jag tycker att de borde bli bättre på att lyssna på eleverna och individerna vad de själv tycker många gånger"*. Sebastian tycker att det är roligt att umgås med vännerna, men främst när han får använda datorer och kameror. Ragnar svarar utan tvekan ämnet matte, det har han alltid gillat sedan han var liten. Han har läst matte A, B, C och ska läsa D på Komvux. Amalia tänker en stund och svarar sedan, att gemenskapen är rolig och att det finns så många inriktningar och hjälpmedel. Även roligt med bra assistent som underlättar kontakten i klassen. Han hjälper alla även om det inte är hans jobb. Hon poängterar också att det hade varit roligare om det var mer individuellt i skolan och om man fått prata med lärarna när som helst, att det varit lättare att ha och få kontakt med lärarna, så att elever får gemenskap med dem och vice versa. Gränsdragningen och uppdelningen mellan identiteterna lärare och elever är alltså enligt hennes tycke för snäv.

Positiva oförlömliga skolminnen

Amalia säger att det enda mycket positiva minnet hon har ifrån skoltiden är när hon kom till Verksamheten och nyligen fått sin diagnos och hon märkte att lärarna på Verksamheten lyssnar och tror på vad hon säger, eftersom hennes diagnos nu fanns på papperet. Amalia; *"Mitt enda positiva riktigt stora minne är när jag faktiskt kom in här på min gymnasieskola på Verksamheten och precis hade fått min diagnos och att jag märkte att det, de som ska vara mina lärare lyssnar på vad jag säger, de tror på vad jag säger för att de har ett papper där det står på att det är sant"*. Hennes identitet har visualiserats, hon har fått sin "märkning", ska få hjälp av dem som jobbar med diagnoser och få ett stigma i form av särskiljande från den "vanliga" skolan.

Talanger och svårigheter

Björn säger att han har det extremt jobbigt med stora grupper, men att han är bra på praktiska saker. Hela klassen han tillhör har han bara träffat en gång. Ragnar lär sig lättare om läraren förklarar bra, läraren måste bry sig, annars är det svårt att lära sig något. Amalia tillägger att i skolan måste man träna fram kunskapen och på Verksamheten finns det ingen som säger till henne att hon inte bör försöka längre, för att hon inte kan det. Amalia; *"Här behöver ingen säga till mig att "du behöver inte försöka längre för att du kan inte"..."*. Hon vill bli bra på det hon är dålig på även om hon har en diagnos, ser det inte som ett hinder utan något som går att träna upp. Hon berättar om ett scenario i klassrummet då hon satt själv och gjorde ett test och det gick bra, sedan satt hon i ett klassrum fullt med andra människor och testet gick då dåligt. Det finns kanske då i den "vanliga" skolan lärare som tilldelat henne en negativ identitet att hennes funktionsnedsättning gör henne till en usel elev, men hon själv har en annan bild av sig som vi får hoppas håller.

Specialundervisning hand i hand med utanförskap?

Björn säger att känslan av att han känner sig stigmatiserad eller utanför, att han inte passar in, om han jämför sig själv med de andra eleverna, är en av anledningarna till att han inte går ut och hittar på saker på rasterna. Hans totalidentitet har rubbats av specialundervisningen och blivit till en negativ identitet. Han säger att det känns som om att det tydligt märks att han kommer från Verksamheten, då ingen går själv i de stora lokalerna, utan alltid i gäng och han kommer alltid själv. Han passar alltså inte in i den "vanliga" skolans kollektiva identitet att alla elever går i grupp, utan går mer

hand i hand med Verksamhetens kollektiva identitet att gå ensam. Han tycker att det är lite jobbigt att exempelvis gå bort till cafeteria och därför gör han det sällan. Medan Sebastian säger att det just nu inte är någon som bryr sig om andras syndrom förutom de med downs syndrom som skriker, det skrämmer människor, så de undviks. Sebastian har massa vänner, de struntar i hur han är inom skolans fyra väggar och det är i skolan som hans diagnos märks. Ragnar känner sig inte utanför på grund av att han går på Verksamheten och ingen vet om diagnosen i klassen. Medan Amalia säger att hon känner sig lite annorlunda, men är stolt och nöjd för att hon nu får vara den hon är. Men det är många som kommenterar ibland säger hon, att något beror på hennes asperger. Amalia; *"Lite jag kan mera vara stolt för nu får jag vara den jag är...men det är många som kommenterar ibland men "är det inte för att du har asperger"..."*. Så även om hon utåt sett ibland kanske ses som att ha en negativ identitet, då lärare säger åt henne att hon inte behöver försöka längre för att hon ändå inte kan, så verkar hon själv positivt inställd till sin identitet och dess varierande stigma. Hon tillägger också, att hon tycker stämplingen eller stigma visualiseringen att kategorisera människor har gått till överdrift. Snart har alla en diagnos, säger hon. Det hon hoppas på är att de snart ska förstå att det ligger till så, så att allt utformas individuellt istället. Likt ingen identitet är den andra lik så varför stigmatiserade i kategorier, varför istället inte göra undervisningen mer individuell. Amalia; *"Det kommer bara fler o fler diagnoser adhd, add bara flyter på. Jag hoppas att de antingen kommer att tro att det kommer att bli så många diagnoser, så att de fattar att de inte kan ha diagnoser, så att de börjar göra allt individuellt som de kanske borde gjort från början"*.

Amalia är den som nämnde att hon läst lite kring AS (asperger syndrom) och tyckte i början att inget i litteraturen stämde in på henne, men till slut tyckte hon att en del stämde. På Verksamheten har hon märkt att många med AS inte är lika varandra vilket får henne att vilja att vi beaktar detta, istället börjar se mer individuellt på människor med AS och andra diagnoser. Alltså sluta dra så tvära kategorier, som leder till stigma och att sluta "dra alla över en kam".

Vänner utanför Verksamheten?

Björn har inte några vänner på Verksamheten som han umgås med, han säger att han mestadels sitter för sig själv och det är en av anledningarna till att han inte trivs så bra, Björn; *"Jag har inga kamrater här uppe som jag umgås med, jag sitter för mig själv"*. Personalen är de enda han umgås med, Björn; *"Det är en av anledningarna till varför*

jag inte trivs, för att jag alltid är själv, dom enda man har att umgås med är personalen". Så även om eleverna har blivit stigmatiserade från den "vanliga" klassen på grund av liknande icke önskvärda egenskaper, så har alla eleverna i Verksamheten inte blivit jättenära vänner. Att få vänner i den "vanliga" skolan verkar vara svårt för en del, då de i den "vanliga" skolan kan se eleverna som förflyttats till Verksamheten som en "varning" att de eleverna är något som ska undvikas. Där av vore det fel att dra en snabb kollektiv slutsats kring allas identitet på Verksamheten, de är lika olika i deras personlighet som andra elever.

Under intervjuens gång nämner Björn ofta vännerna från SÄR. Till skillnad från Sebastian som umgås med de andra eleverna från Verksamheten på fritiden. De håller på med en film just den dagen intervjun äger rum och hans vänner väntar på honom. Ragnar umgås inte mycket med de andra eleverna från Verksamheten, han har en annan umgängeskrets. Han känner dem alla bra, men umgås mest med dem i skolan och endast lite på fritiden Ragnar om eleverna på Verksamheten; *"Jag känner dem allihopa bra men det är inte så att vi umgås på fritiden, utan mer här i skolan sen kanske träffas lite på fritiden men inte mycket"*. Likt Sebastian så umgås Amalia med de andra eleverna på Verksamheten ofta.

6.1 Sammanfattning utifrån frågeställningarna

Här nedan kommer frågeställningarna att analyseras utifrån studiens intervjuer, som tolkas mot teori och tidigare forskning.

6.1.1 Vilka för och nackdelar upplever eleverna att deras skolform medför?

Enligt de intervjuade eleverna är fördelarna med deras skolform den mindre gruppen, att det är mindre stök, att det finns individualitet och att de får den extratid och den extrahjälp de ibland kan behöva. Björn: *"Jag gillar inte stök, det är en mindre grupp. Man får den där lilla extratiden som man behöver, trivs bra med det"*. Den individuella identiteten beaktas alltså på Verksamheten och "Jag är den med specialundervisning" ses alltså inte med ögon att "Ja då är du som alla andra där" utan raka motsatsen i form av "Hur är du?", "Vilket sorts stöd behöver du?". På Verksamheten försöker de hjälpa dig utifrån vem du är och de ser inte bara de icke önskvärda egenskaperna, utan försöker istället tillgodose de verktyg du behöver för att fungera som individ (jmf Stier 2003:18ff). En fördel är även lärarnas koll och att lärarna är kunniga och

bra enligt eleverna. Verksamheten är enligt eleverna behaglig de får självdisciplin och hjälp vid behov, det är anpassat, hänsyn tas till miljön och eleverna. Den ”vanliga” skolans icke önskvärda egenskaper som ses hos eleverna, försöks alltså att hittas åtgärder på i Verksamheten i form av att anpassa miljön och lyssna till elevernas önskemål (jmf Goffman 2007:11f). Enligt Börjesson (1997) skulle många elever kunnat gå kvar i den ”vanliga” klassen, om miljön varit mer anpassad till elevernas behov, exempelvis mindre klasser (Börjesson 1997:67). Det finns personal som bryr sig, har förståelse och stöttar och är något svårt så löses det. Eleverna ses som människor och inte som en diagnos, lektionerna har en tydlig struktur som av eleverna upplevs som positiv och individanpassad. Det resulterar i att inom Verksamheten så har eleverna möjlighet att vara sig själva från dag till dag, ses inte på som något negativt och sätts inte i stigmatiserande positioner (jmf Stier 2003:18ff).

Vid en ”vanlig” lektion är det sällan man beaktar att forma undervisningen så att alla kan tänkas trivas, vissa behöver att ord skrivs ned och inte enbart prat och vice versa, under en lektion för att kunna ta till sig information. Sebastian; *”Att allting är skrivet och väldigt bra strukturerat så det inte blir precis, som vi har en lektion som kanske är lite dålig då är det så att jag har ett funktionshinder som gör så att om jag inte ser det som jag behöver göra så tar inte min hjärna upp det. Om jag hör det så går det exakt samma, jag måste kunna se det, det som jag ska höra. För att förstå och kunna uppfatta det”*. Deras svårighet i kontrast med undervisningen blir en del av deras identitet som jämförs med de andra eleverna och gör så att de är tvungna att stigmatiseras från den ”vanliga” klassen och tyvärr gynnar det inte identiteten då självbilden kan få sig en törn (jmf Stier 2003:18ff).

En lärare som talar högt och skriver samtidigt föredras och det finns beaktat på Verksamheten. En lärare de kan vara sig själv med är lättare att finna på Verksamheten och de kommer varandra närmare än i ”vanlig” klass, vilket kan vara främjande för identiteten. På Verksamheten kan saker tas muntligt eller skriftligt beroende på vad som funkar bäst. Det går att ha mobil och musik igång, vilket ibland gör så att specialanpassning inte behövs. På Verksamheten lyssnar lärarna och tror på det eleverna säger. På Verksamheten finns det enligt en av de intervjuade eleverna ingen som säger till att man inte bör försöka längre för att man inte kan en sak. Diagnosen ger eleverna på Verksamheten alltså inte en ”kollektiv dumförklaring”,

som verkar ges ofta i ”vanliga” klassen. Alltså att det finns fördomar om kvaliteter och egenskaper hos eleverna med en funktionsnedsättning (jmf Stier 2003:18ff). Diagnosen kan enligt Per Solvang (1999) ta bort social stigmatisering då det finns en biologisk förklaring till någons svårigheter, individen blir då inte längre kallad dum och lat eftersom individens svårigheter är något medfött (Solvang 1999:72). Även ljudnivån är till en fördel och kontakten personal och elever har bland annat via mobil som gör så att de känner sig trygga. Det är också lätt att nå lärarna på Verksamheten och eleverna kan enklare vara i sin ”bubbla”.

Nackdelarna är att de kan bli utanför för att det märks att de kommer från Verksamheten, för att de enligt en av de intervjuade eleverna, går själv i korridoren och ingen annan gör det. Här kan en parallell dras till Goffmans ord om en situation som en individ hamnat i och därmed inte kan bli helt accepterad, den blir stigmatiserad (jmf Goffman 2007:7).

På Verksamheten kan det vara lite väl mycket hjälp ibland säger en elev och tänker på att det finns många som skulle behöva hjälp men inte får det trots diagnos. En av de intervjuade eleverna undviker att gå ut och hitta på saker på rasterna för att han upplever att han ses som annorlunda. Här kan Goffmans ord kring kroppsliga tecken som visar sig både fysiskt, då de utstött honom till Verksamheten med skolans sociala gemenskap som förlust, och psykiskt då det fått denna kille att känna att han blivit märkt till att han är någon som borde undvikas (jmf Goffman 2007:11).

Samtidigt som de andra tre eleverna på frågan om de känner sig annorlunda för att de går på Verksamheten svarar lite, inte, och att det just nu inte är någon som bryr sig, bara om de med downs syndrom från SÄR säger en elev. Som Goffman poängterar så kan en person ha en egenskap som gör så att den inte ses som en i mängden där den befinner sig och gillas inte den egenskapen så kan den personen bli utstött. Kanske då som Goffman beskriver stigma i relationssammanhang att Verksamheten då stigmatiserar SÄR och det leder då till att Verksamheten får mer bekräftelse och normalisering (jmf Goffman 2007:12f).

En elev säger att han inte umgås med någon på Verksamheten utom personalen, medan de andra intervjuade har jättebra kontakt med de i Verksamheten och två av dem umgås även på fritiden, den fjärde mest bara i skolan. Skolverket (1998) nämner att de som har undervisningsgrupper utanför den ordinarie klassen ofta tappar den

sociala biten. Detta på grund av att det endast är lärarna som ger eleverna sociala kickar och eleverna får då inte något socialt utbyte med varandra (Skolverket 1998:46). Stier poängterar vikten av att identiteter måste stå i kontrast med något annat för att bli meningsfulla t.ex. andra individer så som elever och inte ständigt lärare (jmf Stier 2003:99f). Har vi en dålig självbild kan jag tänka mig att det inte direkt gynnar vårt sociala, vilket kanske är huvudorsaken eller någon av orsakerna till att eleven endast umgås med lärarna (jmf Stier 2003:18ff). Med Goffmans resonemang så kan man se det som att eleven inom den tillhörande kategorin inte levde upp till bestämmelserna och hade fler ickeönskvärda egenskaper än önskvärda och blev därmed stigmatiserade från kategorin ”vanliga” klassen till en annan kategori vid namn specialundervisning (Verksamheten). Verksamheten är vårt samhälles metod för att likt Goffmans resonemang kategorisera människor (jmf Goffman 2007:11ff). Eller utifrån Stiers (2003) resonemang, är det inte konstigt om eleven skulle tappa kontakten med klasskamraterna. För det går att se det som om att det blir en gränsdragning, och en uppdelning till ”oss” och ”dem” (jmf Stier 2003:99f).

6.1.2 Upplever eleverna att omgivning bemöter dem på ett annorlunda sätt socialt på grund av deras skolform?

Amalia nämner att det är roligt med bra assistent och att det underlättar kontakten i klassen. I intervjun berättar en av eleverna att assistenten hjälper alla i klassrummet fastän hen inte behöver det, det ingår inte i hens jobb. Elevens assistent ses alltså som en god resurs i den ”vanliga” klassen. Från att som elev ha blivit stigmatiserad dvs. åsidosatt från den ”vanliga” klassen till att endast få vara med den då det går bra i undervisningen. Till att komma med sin assistent till den ”vanliga” klassen och som elev och assistent uppskattas. Assistenten kan ses som en ”stigmatiserande bonus” och fungera som en ”inkörspport” i hur det är på Verksamheten och kanske främjande till normaliserande syn på eleverna som är på Verksamheten, då vi alla oavsett undervisningsform verkar tycka extrastödet är värdefullt. Amalia; *”Mina vänner som går i klassen har jag bättre kontakt med eftersom jag har en assistent så kan de komma och fråga honom saker, det underlättar, han är snäll och gör det, fast det inte är hans jobb”*.

Det är bara en av de intervjuade eleverna som sagt att han finner det jobbigt att gå in i de andra byggnaderna för cafeteriabesök eller för att vara med den ”vanliga” klassen, vilket han varit en gång. Det är inte märkligt att eleverna i

undervisningsgrupper ofta tappar den sociala biten, då de med Goffmans resonemang på ett vis har blivit "kastmärkta" och åtskilda från de andra eleverna för att "varna" dem (jmf Goffman 2007:11ff). Sebastian verkar ha massor av vänner och han säger själv att de struntar i hur han är inom skolans fyra väggar, för det är enligt honom endast där hans syndrom blir "synligt". Sebastian om vad han gör på rasterna; "Hänger med vännerna, dricker Cola...". Han är då kategoriserad i skolan, men känner sig inte stigmatiserad där, han har önskvärda egenskaper till andra kategorier där. Också privat i kategorin han umgås i så accepteras han. Han har de önskvärda "avvikande" egenskaperna dvs. han sticker ut på ett bra vis i den nämnda kategorin, som krävs likt Goffman säger och passar därmed in. Mycket verkar hänga på personligheten och människorna runtomkring för huruvida man med diagnos ska accepteras (jmf Goffman 2007:12). Kärfve (2001) citerar professor Bengt Olle Bengtsson, som säger att föräldrar, samhälle och verklighet ska anpassa sig till individers rikedom av variation (Kärfve 2001:109).

Sebastian: "Just nu så är det ju ingen som bryr sig om andras syndrom och sånt där förutom de som har downs syndrom som går på den här skolan, dem försöker nog de flesta undvika...". Hade inte SÄR funnits på skolan så kanske de på Verksamheten varit mer utsatta då Sebastian poängterar att de med downs syndrom skrämmer folk då de skriker och det leder till att man undviker dem. Så de på Verksamheten kanske därmed inte får all negativ fokus. Likt Stier (2003) påpekar att vi med språket kan framföra vår relation med människor och ge dem identiteter som i detta fall "de på SÄR" och de skriker och skrämmer folk. Det är SÄRs kollektiva identitet, så som många ser på dem. Relationen blir att de på SÄR tycks mindre om än de på Verksamheten och till identiteten hos de på SÄR tillskrivs egenskaper som skrik och skrämmande och då är de antagligen från SÄR, det blir deras kollektiva identitet (jmf Stier 2003:18ff).

En av de intervjuade poängterar att när läraren i den vanliga klassen säger till henne att det inte är någon idé att hon försöker klara av något hon har problem med, så är det svårt att veta om det beror på att hon har AS och går på Verksamheten. Som Goffman (2007) säger så anklagas man ofta för att allt man gör "fel" beror på den "nedsatta intelligensen" (jmf Goffman 2007:24). Hennes totalidentitet rubbas av hennes funktionsnedsättning. Hon ses utifrån funktionsnedsättningen vilket då blir ett kroppsligt stigma och slutsatsen blir att det inte är någon idé att hon försöker längre

(jmf Stier 2003:46f). Den mot sin vilja förflyttade killen ger kännning av att de stämplas utan, att de får göra sina röster hörda vart de vill vara, i detta fall på SÄR eller Verksamheten. Som Goffman säger finns det i detta fall kategorierna SÄR och Verksamheten, bestämda beteenden för medlemmarna av dem vad som är normalt och inte. Killen var då i detta fall för ”normal” för att gå kvar i SÄR och förflyttades därmed till Verksamheten (jmf Goffman 2007:11).

En elev säger att hon tycker att stämpling av människor har gått till överdrift. Snart har alla en diagnos säger hon och det hon hoppas med det är att de snart ska förstå att det ligger till så, så att allt utformas individuellt istället. Kärve (2001) är inne på samma spår i sitt resonemang och anser att diagnoser används överdrivet. Hon undrar hur vi kan veta vad som tillhör diagnosen och vad som tillhör en individs identitet och egenheten (jmf Kärve 2001:30). Med andra ord, bort med den stigmatiserande kategoriseringen och den kollektiva negativa identiteten. En kille känner sig stämplad av omgivningen för att han går på Verksamheten, då han går själv och alla andra i grupp i skolans lokaler. Han avviker då som Goffman (2007) säger från förväntningarna i skolans lokaler om att alltid gå med någon, han blir då stämplad med ett stigma (jmf Goffman 2007:14f). Det är också ett tecken på en icke nära relation i form av ”där är killen som går själv” och då får han rollen att han nog är från specialundervisningsverksamheten och där är de si och så, är kanske så han upplever det, att han tillskrivs en massa förutfattade meningar (jmf Stier 2003:18ff). En kille säger att det inte är någon som bryr sig nu, bara om de på SÄR. En kille känner sig inte utanför. En elev svarar att hon känner sig lite utanför, men är stolt och nöjd för att hon nu får vara sig själv. Hon får en del kommentarer ibland angående sin AS. Hennes totalidentitet är alltså rubbad, det dras snabba slutsatser om hur hela hon är för att hon är satt i AS kategorin, för att där är alla si och så enligt vissa (jmf Stier 2003:46f).

6.1.3 Om så är fallet, hur hanterar de upplevelsen av den annorlunda socialiteten?

Känner eleverna att det blir motigt så börjar de knappa på mobilen, dra sig undan de ”vanliga” lokalerna och ibland bli arga på bland annat lärarna. Sebastian; *”Läraren står och babblar och jag ser ingenting vad jag ska arbeta med då är det bara som det kopplar ifrån ... jag sitter och fifflar med mobilen istället”*. Eleverna kan bli arg för att lärare och rektorer inte lyssnar. Likt Goffman nämner att den som har ett stigma ofta

inte ses som helt mänsklig och vi diskriminerar därmed den och minskar dennes livsmöjligheter (jmf Goffman 2007:14f). De intervjuade eleverna upplever att de har svårt att bli hörda och trodda och ofta blir missförstådda, snabba slutsatser dras om dem. Likt Stier skulle poängtera att deras totalidentitet endast ses utifrån deras funktionsnedsättning (jmf Stier 2003:46f). En av dem umgås endast med personalen, en annan av dem har innan Verksamheten inte vågat vara sig själv. Kanske inte har vågat vara sig själv förrän Verksamheten, då det normativa där är att ha svårigheter i undervisningen, som ses som avvikande i den ”vanliga” klassen. Vilket förändrar vår identitet från plats till plats, då vi ibland är önskvärda och ibland inte. Det vill säga att ha svårigheter i klassrummet är normativt i specialundervisningen, det är det som har samlat eleverna där, men i den ”vanliga” klassen är det avvikande. Det förändrar i de två klassrummen synen på vår identitet och dens egenskaper från negativ till positiv och vice versa beroende vilket klassrum vi befinner oss i. Vi är klart ”densamme” grundläggande, samma person i grunden. Men vissa människor är bättre på att anpassa sig än andra, med andra ord att vara duktig socialt, kunna byta roller flexibelt och anpassa sig från situation till situation. Det kan ibland uppfattas som oäkta och konstlat, en osäkerhet om vem hen egentligen är kan skapas. Men mycket hänger på yttre faktorer, interaktioner, auktoritet, ”kemin” och bemötandet av andra, hur vår identitet ses och omvandlas (jmf Stier 2003:18ff).

6.1.4 Mina slutsatser

Det är bara två av de intervjuade som uppvisar att de stött på lite motigheter i form av kommentarer att det beror på deras AS. Goffman (2007) nämner att en person, som har nedsatt intellektuell förmåga automatiskt blir skyldig för mental defekt, om hen hamnar i trubbel, medan någon med ”normal intelligens” inte skylls på något symptom (jmf Goffman 2007:24). Björn: *”Jag inte går ut och hittar på saker på rasterna och de gångerna man går in på stora lokalerna runt om, du ser aldrig någon som kommer och går ensam. Utan de kommer alltid i grupper eller gäng och jag kommer alltid själv. Man har alltid kunnat gå bort och sätta sig i cafeteria, men jag gör det inte, aldrig”*. Verksamheten blir, en ”ideologi” som Goffman beskriver, till att informera andra om att de är ”farliga”. Så det är inte konstigt om en del av specialundervisnings eleverna vill dra sig undan de andra skollokalerna. För att de känner sig som Björn sade utstötta, och att det endast är lärarna han i huvudsak umgås med. Medan majoriteten av de fyra intervjuade eleverna på Verksamheten inte verkar ha svårigheter med att

ha och få vänner, vilket jag drar en slutsats att det kan bero på personligheten och självbilden hos individen. Det är heller inte konstigt att de i de "vanliga" klasserna reagerar på specialundervisnings elever, om man utgår från Goffmans resonemang om att Verksamheten ses som att informera "vanliga" klasser om att de med specialundervisning i Verksamheten är "farliga". I denna studie verkar utifrån Sebastians ord, Särskolan besitta ett större stigma (jmf Goffman 2007:14f). Likt Stier, som menar att det blir en gränsdragning och uppdelning till "oss" och "dem" i detta fall "vanliga skolan" och "Verksamheten" (jmf Stier 2003:99f). Samtidigt som det enligt Amalia, kan underlätta kontakten i klassen med en elevassistent från specialundervisningen, som kommer till den "vanliga" klassen. Verksamheten har sina fördelar om den jämförs med "vanliga klassen", exempelvis det Sebastian nämner, att någon har koll på en. Det Ragnar nämner, hjälpen. Det Björn nämner, den mindre gruppen och det Amalia nämner, individualiteten.

7 AVSLUTANDE DISKUSSION

Min studie visar att den ”vanliga” undervisningen brister i sitt stöd i bland annat undervisningsupplägg, för elever i behov av extrastöd. Men att ta en elev ifrån en klass för att göra den mer homogen måste verkligen övervägas noga, dess för och nackdelar. En sådan simpel sak som att varför inte låta eleverna få ha hörlurar med musik på för att kunna vara i sin ”bubbla” och stänga ute ljud i det ”vanliga” klassrummet och då kunna stanna där, så att grundförutsättningarna i ett klassrum blir mer lika. För att när vi tänker efter så är vi alla olika i övrigt i samhället, vi lyssnar inte på samma musik, går inte i samma affärer, gillar inte samma mat. Exempelvis, skulle en restaurang ha en enda maträtt då skulle vi alla inte gilla den, liksom skolan kan ha en enda undervisningsform och alla gillar inte den. Jag anser att det är miljön det i huvudsak är brister i och att vi ser för kollektivt på elever eller att alla ska vara på ett visst sätt, kunna allt utifrån samma förutsättningar och gör vi inte det är vi ”störande” och ska bort från den ”vanliga” undervisningen. Istället bör vi tänka på hur olika vi som individer faktiskt är och att vi alla inte gör på samma sätt oavsett funktionsnedsättning eller ej. Istället bör vi tänka ut vilka ”verktyg” för varje individ, som kan skapa likvärdiga grundförutsättningar så att stigma kan undvikas.

Vi borde lära av varandra för att finna en lösning på skolans undervisning. Men det verkar som om det positiva överväger det negativa till att sätta sig i en primär stigmatiserande position i form av specialundervisning. Mycket verkar hänga på identiteten och personligheten man besitter huruvida i vilken omfattning en sekundär stigmatisering sker. Det vill säga hen blir inte retad för att hen är placerad i specialundervisning (primär), och hen blir heller inte retad för den hen är (sekundär). Baksidan i det hela förutom att hen kommer ifrån en del av den sociala gemenskapen med resten av skolan, verkar vara utbildningshandikapp och en framtidsmässig problematik med att ha gått i specialundervisning. Vem vill inte ha det mer pedagogiskt, varierat, individuellt, tyst i ett klassrum och en lärare som lyssnar, stöttar och är kontaktbar. En diagnos ska inte behövas för det, inte heller en förflyttning, enligt skollagen. Så öka kunskapen om diagnoser i samhällets alla hörn så att lärarna får nödvändig kompetens och gör om undervisningen i skolan, så att elever som har svårigheter kan gå kvar i ”vanlig” klass. Sätt elever från en ”vanlig” klass i en verksamhet med specialundervisning och se hur de upplever det och se om deras resultat i motivation och läxor förändras. Om resultaten är goda, flytta sedan

specialundervisningens undervisningsupplägg till den ”vanliga” klassen så att alla elever kan gå tillsammans och slippa bli ”vi” mot ”dem”. Så kanske sagan får ett lyckligt slut och stigma och negativ identitet är inte längre på topp.

7.1 Förslag på fortsatt forskning

Det här är något som måste forskas kring och finna en god lösning på. Då jag under intervjun fick höra att en stängning av en specialgrupp, ledde till att en elev begick självmord. Att ha gått år i en specialgrupp och sedan tvingas in i ”vanlig” klass, vem skulle det vara lätt för varken med eller utan en diagnos. Vi måste bestämma oss för hur vi ska ha det med undervisningsstödet i skolan, alla elever behöver trygghet. Så jag skulle vilja att min forskning utvidgas till alla liknande specialundervisningsverksamheter i Sverige, med fler intervjupersoner. Jag skulle då fråga i första hand eleverna om de anser att specialundervisningsverksamheter behövs, om de ser och vill finna en lösning på hur de istället skulle kunna inkluderas i ”vanlig” klass, för att slippa stigmatiseras från den ”vanliga” klassen. Kanske det visar sig att de anser att skolan bör satsa på specialundervisningsgrupper likt Verksamheten, och vad de tror att det kan få för konsekvenser, exempelvis dålig självkänsla. Kanske besitter de redan dålig självkänsla för att de känner sig utanför i den ”vanliga” klassen. Det vore också intressant att ta reda på om de har andra idéer på förändringar som bör komma skolan till del. En idé jag har vore att fråga eleverna kring skolledningarnas stora beslut som nämns om de ska satsa på generella resurser, som fler lärare och mindre klasser, som resulterar i att specialresurserna försvinner. Eller om de ska satsa på specifika insatser, fler speciallärare och större grupper. Frågan är vilken lösning som undviker stigma i störst utsträckning och främjar identitetsutveckling i skolans omsorg?

7.2 Kritiskt förhållningssätt

Jag hade, då jag började, inte kunskaper om att skriva en stor uppsats. Nu när jag har mer ”kött på benen” så finns det mycket jag skulle ha velat göra annorlunda. I efterhand är det synd att jag inte fick fler intervjuer, ställde fler och annorlunda formulerade intervjufrågor. Det var svårt att göra intervjufrågor då jag inte ville att de skulle låta stötande. Det är också svårt i en sådan här uppsats om något jag verkligen brinner för, att undgå att inte bli personligt involverad och tolka svaren utifrån min egen kunskap om ämnet. Som jag fått lära mig på olika vis, bland annat

att ha gått i ett högstadium i "vanlig" klass som hade specialundervisningsgrupp i en korridor längst bort. Det gör det också komplicerat att behålla sig 100 % objektiv och inte ta in irrelevant material i stundens läsande och skrivande hetta.

8 REFERENSLISTA

- Ahlström, Karl-Georg. Emanuelsson, Ingemar. Wallin, Erik. (1986). *Skolans krav – elevernas behov*. Lund: Studentlitteratur AB
- Ahrne, Göran. Svensson, Peter (RED.). (2011). *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 1:2. Malmö: Liber AB
- Blom, Anna. (1999). *Särskilda elever. Om barn i särskola – bedömningsgrunder, ställningstaganden och erfarenheter*. FoU-rapport 1999:28. Stockholms stad. Forsknings- och Utvecklingsenheten. Socialtjänstförvaltningen.
- Börjesson, Mats. (1997). *Om skolbarns olikheter. Diskurser kring »särskilda behov« i skolan med historiska jämförelsepunkter*. Skolverket. Stockholm: Liber AB
- Denscombe, Martyn. (2009). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur AB
- Eliasson, Annika. (2006). *Kvantitativ metod från början*. Upplaga 2:3. Lund: Studentlitteratur AB
- Fejes, Andreas. Thornberg, Robert (RED.). (2009). *Handbok i kvalitativ analys*. Första upplagan. Stockholm: Liber AB
- Frith, Uta. (1998). *Autism och aspergers syndrom*. Stockholm: Liber AB
- Goffman, Erving. (2007). *Stigma, den avvikandes roll och identitet*. Stockholm: Norstedts förlag AB
- Kadesjö, Björn. (2007). *Barn med koncentrationssvårigheter*. Tredje upplagan. Stockholm: Liber AB
- Kvale, Steinar. Brinkmann, Svend. (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Andra upplagan. Lund: Studentlitteratur AB
- Kärfve, Eva. (2001). *Hjärnspöken, damp och hotet mot folkhälsan*. Tredje upplagan. Stockholm/Stehag: Brutus Östlings bokförlag Symposion AB
- NE1. Nationalencyklopedin. Internet. Sökdatum 13-02-13. Sökord: Segregation
<http://www.ne.se/segregation>
- NE2. Nationalencyklopedin. Internet. Sökdatum 14-04-25. Sökord: Identitet
<http://www.ne.se/identitet/209857>
- Rapport 3. *Elever som behöver stöd men får för lite*. Myndigheten för skolutveckling. Stockholm: Liber Distribution. Tryck: 2005
- Skolverket. (1998). *Elever i behov av särskilt stöd*. En temabild utgiven av Skolverket. Liber distribution. ISBN 91-85009-29-8
- Skolverket: *Läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet 2011*
- Stier, Jonas. (2003). *Identitet: Människans gåtfulla porträtt*. Lund: Studentlitteratur AB
- Trost, Jan. (2010). *Kvalitativa intervjuer*. Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur AB
- Trost, Jan. (2012). *Enkätboken*. Fjärde upplagan. Lund: Studentlitteratur AB

Vetenskapsrådet: *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*, ISBN:91-7307-008-4, Utgivare: Vetenskapsrådet Copyright ©
Vetenskapsrådet Tryck: Elanders Gotab

BILAGA 1**Intervjufrågor**

1. Hur är det att få undervisning här, finns det något som är extra bra?
2. Hur ser en bra, respektive dålig skoldag ut?
3. Hur ska en lektion se ut för att du ska lära dig som bäst? – Är det något tillfälle du lär dig mindre bra?
4. Berätta om något du tycker är extra roligt i skolan?
5. Berätta om vad du gör på rasterna?
6. Berätta om något positivt minne från skoltiden som du aldrig kommer att glömma?
7. Vad är du bra på och vad har du svårt med?
8. Finns det något du är bättre på än andra tack vare din diagnos?
9. Känner du dig utanför eller annorlunda för att du går här?
10. Umgås du med någon av dina undervisningskamrater utanför skolan? – Om ja, vad gör ni då?
11. Är det lättare att umgås med människor som vet om din diagnos?